

Ann. XI.

ROMAE, Kal. Novembribus MDCCCXVIII

Num. XI.

VOX VRBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

Semel in mense prodit

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est:

In Italia: Libellarum 4,80

ubique extra Italiam: Lib. 6,25 (Doll. 1,25; Sch. 5; M. 5; Rubl. 3; Coron. 6,25)

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem

Commentarii VOX VRBIS possessorem et administratorem

ROMA - Piazza del Gesù, 48 - ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN GALLIA

apud

Librairie Gamber

Paris

Rue Danton.

IN ANGLIA

apud

Burns and Oates

London W.

28, Orchard Street.

IN RUSSIA

Varsaviae Polonorum

apud

Gebethner et Wolf
Rakowskie Przedmiescie, 15.

„Kronika Rodzinna”

Krakowskie Przedmiescie, 6.

IN CANADA

apud

Librairie Granger Frères

Montreal

1009, Rue Notre-Dame.

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS
COMMENTARII VOX URBIS IN AN. MDCCCXVIII

Pretium annuae subnotationis est in Italia Libell. 4,80

ubique extra Italiam Libell. 6,25

(Doll. 1,25; Sch. 5; March. 5; Rubl. 3; Coron. 6,25)

recto tramite mittendum

ad ARISTIDEM LEONORI Equitem

Commentarii "Vox Urbis", possessorem et administratorem

ROMAN, Piazza del Gesù, 48

Praemia sociis constituta:

Ex subnotatoribus quisque

sive *Vox Urbis* kalendarium, sive tabulam
m. 0,25 $\times$ 0,45 Pontificiam dominationis
auspicationem referentem a Pio PP. IX anno MDCCCXLVI peractam, *ad libitum*
sibi habebit.

Qui socios novos comparaverit duos

pretiumque eorum subnotationis
miserit, subnotatione sibi gra-
tuita omnino fruatur.

Qui socios novos comparaverit tres

— bibliopolis exceptis — ma-
gnificam tabulam dono accipiet
m. 0,63 $\times$ 0,85 in qua apposita charta manu facta, calcographice impressa, offi-
cina Urbani hospitii S. Michaelis ad Ripam, antiqua gloria insignis, imaginem
retulit Pii X Pont. Max. vultus vigore, oculorum vi lineamentisque iure merito
apud omnes celebratam.

Qui triginta socios novos comparaverit

ante Iulium mensem — bi-
bliopolis pariter exceptis —
dimidiatum pretium itineris habebit a quovis Europae loco ubi vivit Romam usque,
atque inde in domum suam, secunda, prouti vocant, ferriveharum classi usus.

Qui sexaginta socios novos comparaverit

uti supra, eodem itinere
gratis omnino gaudebit.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

Rerum index:

Orientalis Europae quaestio repente iterum excitata.
Ad latinitatem tuendam.
Num Christiana religio, nisi divina esset, usque ad Constantinum Magnum tantopere percrebrisset.
Vox Urbis palæstra. — Roma Aeneidis scopus.
Horae subseolvae. — In hypocritas declamatio.
De romana basilica S. Laurentii extra muros.
Paroemiae sive adagia: Sus Minervam. — Suo iumento sibi malum accersere. — Irritare crabrones. — Leonem stimulas.
Diarium Vaticanum. — Coram SSmo admissiones. — Pontificiae electiones. — Vita functi viri clariores.

Annales. — Balkanica res. — Ex Mauritania. — Novae in infima Africa civitates foederatae.
Publici per orbem coetus legibus ferendis.
Per orbem.
Librorum recensio.
Varia.
Aenigmata.

In tertia operculi pagina: TARCISIUS - Actio dramatica I. B. FRANCISIA versibus senariis conscripta.

ORIENTALIS EUROPAE QUAESTIO REPENTE ITERUM EXCITATA

Sollicitudinum ac dubiorum plenos Europaei nos multos iam dies transegimus ob renatam de improvviso ac vehementer gravissimam eandemque complicitam quaestionem a saeculis Europam minitantem et civilium rerum praepositis quasi somniorum incubonem imminentem, de Orientalis Europae firma ac perenni constitutione.

Novis enim libertatis legibus apud Turcas edictis, novum quidem in Oriente rerum ordinem iri constitutum omnium sententia erat, at simul spes, fore ut in pacis tranquillitate is componeretur; contra, inter Bulgaros atque Turcas frequentiores simultates brevi indicarunt, unde esset timendum ne frustratio intercederet. Adde in Bosniaca et Chulmiensi provinciis Serborum perturbationes, anxios invicem reddentes animos, ne earumdem provinciarum Austrorum iuris dictio, ob Berolinense foedus incerta, rerum praesentem statum illic etiam in periculum adduceret.

Hisce de causis maximi momenti recentes eventus repetendi: et libertatis sub Caesare suo declaratio a Bulgaris facta, et Bosniaca Chulmiensisque provincia ab Austrorum Hungarorumque imperio secum coniunctae.

Sunt equidem haec rerum per triginta annos identidem perductarum facilis consequutio, unde Europae gentes nullam certe in partem motae essent, si alio tempore aliisque adiunctis accidissent.

Quamquam enim dubitabat nemo quin Bulgarorum principatus re ipsa ad suum arbitrium viveret

et tandem aliquando iuridica eius libertas esset recognoscenda, pariterque haud dubium erat quin memoratarum provinciarum Austriaca occupatio perpetua foret eaque ad accessionem adductura, neque inde aequabilis quam nuncupant Europaea compensatio lapsura; res tamen, ut sese habuit, Berolinensi foederi, quo Europa adstringitur, apertam vim attulit; foederi, inquam, illi, quod, iure gentium, conventus alter tantum omnium Europae nationum immutare poterat; nunc autem in omnium votis est ut quo citius congregetur, atque, formula licet aliqua ad actarum rerum sanctionem inventa, ea sollemniter constituat, quibus superiora nunquam in posterum invocari ab ulla natione possint.

Cuius conventus Turcae — qui, ut vera recognoscamus, in tanta decoris sui iactura mirum in modum atque cum dignitate sese egerunt — inceptum suscepere; quod si manifeste gratus is Europae guberniis apparuit, difficultatibus tamen omnis generis in dies obnoxius occurrit, quibus non difficiles explicatus quis afferet, si praecursoriarum pactionum necessitatem consideraverit, unde fiat ut conventus ad pacificam Orientalis quaestionis solutionem compositus novas easque graviores dissensiones non suscitet.

Quibus si accesserit Serborum — ut Cretensium, qui suam iterum cum Graecis coniunctionem edixerunt — aliorumque Balkanicorum populorum aliqua imprudentia, proculdubio in discrimine, eodemque non levi, Europaei omnes versari iure praedicabimur.

POPPLICOLA.

MAGNI MOMENTI MONITUM

Pontificia officina Candelarum ad Sacra
vapore acta

CONSTANTINI PISONI

ROMAE in ITALIA

Corso Vittorio Emanuele, 127-129 — Via Sedlari, 1-2-3

innumerosum eorumque illustrium clientum suorum animadversionem
epetit in *faculas ad noctem* atque ad collu-
strandum, quas iure proprietatis sibi protegit.

In his

**Lux — Salubritas — Parsimonia
Mundities — Diuturnitas — Commodum.**

Sunt enim forma singulari; a ceteris huiusmodi omnino dif-
ferunt tum ex Italicis tum ex exteris officinis; perfecte com-
burantur; tempus maximum durant.

Qui semel expertus fuerit, eas procul dubio
in posterum semper adhibebit, nunquam relinquet.

Vitrei caliculi consulto ad usum apparatus venumdantur.

Candelas ex cera ad sacra — Candelae exquisitis ornamentis decorae.

Officina condita est anno MDCCCIII

Diversorium Magnum, cui a Minerva nomen

(Grand Hôtel de la Minerve)

ROMAE — Piazza della Minerva — ROMAE

Diversorium inter optima Romae, in Urbis centro,
recens omnino instauratum — Tercenta cubicula et
magnae aulae — Calefactio — Balnea — Electrica lux
ubique — Machinae duo ad ascendendum — Hiemale
viridarium — Ludi tridiculares — Aulae mulieribus
reservatae.

Secellum pro sacerdotibus ad soma litanda.

Leopoldus Scotti, moderator.

Gulielmus Gaudenzi

Romae, Tor Sanguigna, 2-3; Via Coronari, 1

cuique suppeditat coronas, numismata, Christi cru-
cifixi effigies, Sanctorum imagines tum insculptas tum
omnibus modis impressas, metallis caelata opera ad
sacra vel ad reliquias reponendas, pietatis libros,
omniaque in Puellarum Mariae usum; pulcrarum ar-
tium specimina, musiva, caelatas sculptas gemmas et
similia; quorum maximum apparatus possidet.

Gallice atque Hispanice loquitur.

Prospectum subnotationis *Vox Urbis* Commentarii

in an. MDCCCXVIII

videas in quarta operculi pagina.

luntatem secundis rebus expressit; sic omni tempore latinitatis studium, toto mentis ardore susceptum atque promotum, italicum nomen enixe custodiet ac temere petatum tuebitur.

Ex iis quae huc usque dixi, luce clarius patet quorsum haec mea spectet oratiuncula: dii averruncet ne latinus sermo pueris erudiendis, animi scilicet ingenique alimentum, desinatur suppeditari! Fieri potest ut de ratione docendi dissentiat; sed una est res ac natura, quam nec hominum arbitrio licet mutare, nec legum auctoritati funditus evertere.

Postremo meminerint qui communi sententiae adversantur, quid de hac re iudices iustissimi verissimique censuerint, praesertim gravia illa verba Francisci De Ovidio considerent, quo me usum magistro in Neapolitana litterarum sede magnopere glorior, sermonem latinum « proprium esse cibum quo sibi, naturali sensu, opus esset, utpote quum ex eo rapidum in litteris progressum derivasset inauditumque et novum animi vigorem... ».

M. GALDI.

**Num Christiana religio, nisi divina esset,
usque ad Constantinum Magnum tantopere percrebrisset**

Ut rectam sequamur de re proposita sententiam, nobis perpendendum est, quales homines Christianam religionem propugnaverint, quibus adiumentis ut sint, quas denique difficultates evicerint. Atque primum, quis negavit unquam celerrimum religionis per omnem orbem terrarum cursum? Verum esse omnes vident illud Tertulliani: « Hesterni sumus et vestra omnia implevimus: urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatium, senatum, forum. Sola vobis reliquimus templa ». (*Apol.* 37).

Et quinam homines doctrinam disseminabant Christi? Piscatores erant, qui quotidiano negotio victum sibi suisque parabant, quibus nulla elegantia morum, nullae verborum argutiae, nulla in disputando subtilitas; sed erant indocti, recti, patientes laborum. Huiusmodi quidem viros Christus misit, qui omnes gentes vera docerent, et ad caelum iter patefacerent. Numquid risum teneremus, si quis rudes nunc mitteret homines caementarios vel tignarios, ut religionem aliquam in omnes mundi angulos deferrent? Tamen Christus non solum rudes mittit, qui idem perficiant, mittit Iudaeos, qui apud omnes nationes in contemptu erant, mittit Galilaeos, qui ab ipsis Iudaeis spernebantur. Itaque nonne mirabile est, quod scripsit trecentis annis post Chrysostomus in eo libro, quo Christum Deum esse demonstravit

(cap. 9): « In regia urbe Roma missis aliis omnibus ad sepulchra piscatoris et tentoriorum opificis accurrunt imperatores, consules, exercituum duces. Constanti-nopoli vero non prope Apostolos, sed foris ad ipsa limina optaverunt ii, qui diademate redimiuntur corpora sua sepeliri, atque ita imperatores piscatorum ostiarii facti sunt? Pauci piscatores ergo isti, si suis tantum viribus nisi essent divinaque vi destituti fuissent, num omnibus hominibus suam persuasionem probabilem reddidissent aut doctorum, divitum, nobilium magistri exstitissent?

Venio ad adiumenta, quibus religio Christiana tam cito dispergi potuerit. Ubi est vis armorum? auri pondus? voluptatum affluentia? litterarum ornatus? Haec si fuissent in religione Christiana, non valde miraremur crebros fuisse illorum virorum discipulos. Ferro enim Romano concessit terra; quantaque longe plurimis illecebra est aurum et libidinum libertas! Quam facile abducti essent philosophi doctorum sententiis! Sed quod abiectorum piscatorum incultissimus sermo Hebraico genere permixtus tanta velocitate in omnes regiones dimanaverit, satis mirari non possumus.

Quid? quanta fuit huic sermoni pugna! Pugnam intulit ipsa religio. Quid enim isti piscatores Iudaei dixerunt? Deum unum esse, eumque oculis cerni nullo modo posse. Sed hoc, ut fuerit contra omnium expectationem, sapientioribus fortasse probabile fieri potuit. Illud vero, Christum Nazarenum, quem Pilatus in crucem affixit, divinae naturae participem esse, stultissimorum hominum deliramentum videbatur. Et eiusmodi homo impudenter praescribebat per tam obscuros nuntios, ut omnes contempta superbia humilitatem et mansuetudinem discerent, ut repressa natura inimicos amarent, ut duriorum vitam molli-tiae libere praeponerent, ut quasi spiritu indigni atque ab omnibus civibus despecti in remotis « catacum-barum » speluncis vitam degerent. Pugnam intulerunt acerbissimam instituta rei publicae. Nullis adesse potuerunt Christi discipuli pompis, quin alienos deos agnoscerent; itaque factum est, ut tamquam deorum hostes ab omnibus monstra haberentur periculosissima generi humano. Nulla irruit in terram calamitas, quin milia poposcerint Christianos ad leones. Et quod sua mysteria Christiani nullo pacto prodiderunt, horribilibus commentis et calumniis omnium animi adversus eos stimulabantur. Nihil ergo fuit in religione nostra, quod homines allexerit, nihil, quod naturae blandiatur; sed plena erant omnia difficultatum, ut, nisi divina potentia nascentem religionis arborem irrigasset, rerum adversarum facibus combusta esset.

Satis ergo iam dixissem Dei tantum potentia adeo percrebruisse doctrinam nostram tribus saeculis a

Ad latinitatem tuendam

Quum superioribus diebus, in eorum conventu qui nostris scholis praesunt, suffragiis longe plurimis bellum latino sermoni indictum sit ac decretum consensusque hanc sane pulchram et perutilem disciplinam a prima puerorum institutione esse amovendam, non abs re mihi videtur, ex hoc de bonis litteris et artibus commentario, qui illud habet propositum, latinitatem vehementer tueri ac diffundere, contra huiusmodi iniquitatem, vel potius insaniam, vocem mittere, ne id facinus, populo quidem elegantioris cultus indignum, committatur.

Voce autem mea, quae, ut spero, sensui ac voluntati eorum qui litteras profitentur, magnam partem respondet, apertum et manifestum est animi desiderium, in quidquid velit memoriam vel litterarum monumenta offendere acriter exsurgens falsarumque rerum novarum studiosos generose corripientis.

Nolo hic afferre causas quibus nostrum sit quae a maioribus acceperimus persequi; vix dicendum existimo quantum unusquisque nostrum, propterea quod prae exteris civitatibus sibi ipse gloriatur ab illa romana gente originem ducere, debeat niti ne latinus sermo, praeae virtutis ac fortitudinis, prudentiae sapientiaeque significatio et index, in quo tot capita legum scripta condicionesque tot populis victis datae sunt, a degeneribus et parum sollicitis nepotibus in exilium eiciatur.

Si haec breviter perstringo, nulla alia causa rationeque impellor, nisi ut aperte ac sincere de eorum conquerar temeritate qui, quum scholae, quae «media» vocatur, administrandae intersint, tamen eo demeritae progressi sunt ut, ipsa sub umbra Capitolii, peropportunitate censuerint studiorumque ad incrementum quam maxime idoneum, primam puerorum institutionem latinae linguae legibus grammaticorum privare! Quod qui audit, non est quin ipse honeste de patriae caritatis sensus interitu doleat deque prisce nominis italici splendoris obscuracione!

Cogitanti mihi, abhinc paucos dies et ante scilicet quam tota Italia incendium exardesceret absurda rogatione conventus, de quo supra mentio facta est, a typis vero afflatum et altum, quibus de causis qui loco consecrato et religioso consederunt, in animorum civilium artibusque politorum obiurgationes voluerint incurrere, ii visi sunt longe a recta via aberrasse suamque sententiam festinantius tulisse, quippe qui in suo vivendi genere cursuque - licet ita conicere - aut latini sermonis momentum neglexerint, aut unquam illorum verborum bene sonantium dul-

cedinem, concinnitatem flexusque degustare et mirari nequierint.

Universa paene litterarum negligentia ac procelloso turbine sensus animi motusque, qui nostram aetatem pervadit et convolvit; his quidem temporibus quibus, ut ita dicam, certationis febris agit omnes, in medias res veras arripiens, pueris sensim consuetudinem afferre, latinis litteris sobria exercitatione, prout res postulat, vacandi, idem est ac vires animi reficere et fontem, qui iam in eo est ut arescat, summae perfectionis formae augere, sine qua vita languet et misere consumitur. Ridiculum est igitur, eos cuius vel maxime debeat interesse puerorum mentes corroborare confirmareque, omni autem ope contententes ut discipuli, quum sermonem discant et scriptores veteres ac praecipuos gradatim legant, illius aevi admiratione capiantur, extra quod nulla vera magnitudo potest inveniri, minime hanc aetatis nostrae necessitatem perspexisse nihilque impedisse quominus leges consensus concentusque, inepta ratione institutionis dividendae nimiaeque rerum commutandarum cupiditate, tristi spectaculo perturbarentur. Quod si ita est, quid mirum si iuvenes, et illi quidem qui nondum admissi et recepti in sacra latinitatis sunt, cum fastidio loquantur de hac lingua, tamquam de re vana et intempestiva, iam dudum in oblivionem adducta, vix tantum illis paucis deceptis ingeniis commoda, quae inter membranas bibliothecaeque codices tineae corrosos, ab hominum commercio abhorrentia, umbratilem degunt vitam librisque helluantur, nescia, qua sunt simplicitate, fremitus circum pererrantis rerumque speciem assidua vice mutantis?

Exinde omnibus qui bene sentiunt, inconsultae et temerariae petitioni concordanti sono refragandum est; omnes quibus curae est rerum proditarum patrocini-um, ad exeundum in aciem invitantur priscaeque distributionis causam dicendam, ut etiam nunc conservetur. Quod si paucorum suffragium, in ipso latinitatis domicilio, quo olim consules triumphantes populari approbatione devictarumque gentium comitatu ingrediebantur, spem cuiusdam imberbis iuvenis aliquantulum potuerit permulcere, tamquam si prope affuturum sit quum Vergilii Ciceronisque sermo desinat tandem suae mentis esse offendiculum, opponi oportet Italiam nostram, quae prae aliis rebus vetustatis religionem colit, nunquam passuram esse linguam a primoribus proditam neglegi, nunquam, nisi ingrati animi crimine, situram cives oblivisci quantum suae institutionis, cultus et humanitatis suique progressus Romae, vetustarum urbium fortissimae et maximae, debeant.

Ut apud nos, principis poetarum italicorum cultus auctus vehementerque fatus respublicas sui iuris ac mancipii semper designavit, liberamque civium vo-

Haec Anchises in libro VI; illa in primo Iupiter:

*His (Romanis) ego nec metas rerum, nec tempora pono;
Imperium sine fine dedi. Quin aspera Iuno,
Quae mare nunc terrasque metu caelumque fatigat,
Consilia in melius referet, mecumque fovebit
Romanos, rerum dominos, gentemque togatam.*

Et similia passim.

Ista vero Romae nobilitas et magnitudo primum apparet ex origine, quum a duabus praestantissimis gentibus, Troianis et Latinis, ortum duceret; etiam a virtutibus et praestantia illorum, qui populi Romani parentes et conditores exstiterunt, Aeneae potissimum, Ascanii et Romuli. Nam Aeneas « Romanae stirpis origo », pius et magnanimus Aeneas, Veneris et Anchisae filius, diis immortalibus adnumerandus erat. Ascanius autem pulcherrimus et Patris observantissimus, « magnae spes altera Romae » diis et hominibus carus et benevolentia dignus depingitur. Romulus denique, qui

Mavortia condet

Moenia Romanosque suo de nomine dicet,

deorum immortalium numero adsciscendus erat. Tum magna Roma splendet ex rebus gestis, praesertim ex superata Carthagine; ex magnificentissima etiam sub Caesare et Augusto gloria:

*Nascetur pulchra Troianus origine Caesar,
Imperium Oceano, famam qui terminet astris,
Iulius a magno demissum nomen Iulo...
Aspera tum positis mitescent saecula bellis.*

De Augusto vero haec in libro VI Anchises canit:

*Hic vir, hic est, tibi quem promitti saepius audis,
Augustus Caesar, Divi genus, aurea condet
Saecula qui rursus Latio regnata per arva
Saturno quondam, super et Garamantas et Indos
Proferet imperium.*

Denique magna effulget Roma in Aeneide ex divino numine, cuius providentia Roma destinata est, ut, subactis hostibus, toto terrarum orbe potiretur, et « positis bellis toto gens surgeret aurea mundo, novoque nascente saeculorum ordine, nova progenies caelo descenderet alto, Iesus Christus nasceretur. Vergilius enim, quasi praesagiret, deos inducit hominum mala miserantes. Sic ex. gr. ait in libro X dum bellum Rutulos inter et Traianos narrat:

*Di Iovis in tectis iram miserantur inanem
Amborum, et tantos mortalibus esse labores.*

Ex omnibus his capitibus splendidissima elucet in Aeneide populi Romani gloria, quae quidem quo longius et mirabilius nuntiatur – a Iove, Anchisa, in clypeo – maior apparet, maioremque pariebat Romanis Aeneida legentibus delectationem.

Est igitur Roma Aeneidis scopus et quasi animus. Quumque haec gloria maxima sub Augusto fu-

tura esset, nihil mirum si Augustum etiam (optime de se meritum) pacis auctorem canit Vergilius.

Quam magna quamque nobilis christiana Roma existimanda est, cui, veluti magnificentissimo templo fundamentum Deus O. M. struxerit illam a Vergilio in Aeneide Romam celebratam!

Dertusae in Hispania.

ROBERTUS CAYUELA S. I.

HORAE SUBSECIVAE

IN HYPOCRITAS DECLAMATIO ⁽¹⁾

*Dulcis, urbanus, lepidusque visu,
Melleus labris, hilarisque gestu,
Iustus incedit, scelerata quamvis
Pectore verset.*

*Huncce multiplex cruciat cupido,
Quem dolo instructum malesanus error
Possidet totum, studiumque nunquam
Tangit honesti.*

*Foedus! impuram putridamque mentem
Condit insonti similis, serenam
Explicat frontem simulatque vultu
Integritatem.*

*Et verecundos oculos superbe
Fingit, ambit qui imperiosus audax
Nomen ingens, quod meritum decusque
Prodat honestum.*

*Namque virtutis, probitate missa,
Induit larvam facies, colore
Tecta mendaci, genuina ne sit
Mentis imago.*

Gregorius Cleary.

(1) Specimen facultatis poeticae ex tempore exhibitum ad Diploma honoris in Litt. Lat. consequendum Romae apud Institutum Leonianum Altioris Litteraturae.

IOCI

Summa et asperrima hyeme quidam villosa et crasso filo contexta veste indutus et adversum frigora probe munitus, tenuiter ac trita tunica vestito, laeto tamen nec de frigore quidquam conquerenti occurrit. Querit quum tam male sit coopertus, quomodo non frigeat, quum ipse a veste longe instructor, adhuc tamen algeat. Respondet ille: - « Quia omnes vestes meas mecum habeo, tu plures desideras ».

Christo proemiis, nisi quorundam virorum, quibus omnia, quae ad nos spectare possunt, suspecta sunt, opiniones tollendae essent.

Dicunt: «Cur nobis tanto opere iactatis religionis vestrae repentinam propagationem, quasi id singulare esset? Non meministis uni imperio orbem tunc paruisse universum? unum sermonem fuisse populis communem? omnium de dis sententiarum libertatem fuisse? Beneficentiam et promptissimos ad tolerandum animos nunquam audistis? Quid? quod tam cito corripuerit maximas terras religio Mahometi, Arii, Buddhae, Lutheri, pro nihilo habetis?

Respondebimus talibus vocibus quam brevissime. Non nos praeteriit, quam fuerit ad divulgandam religionem utile, quod uno mundus imperio continebatur et una lingua; sed ridiculum esse contendimus hac re sublatas esse difficultates, quas adferebat ipsa religio, vel regum persecutio. Et quod de opinionum libertate dixistis, opiniones praeter Christi doctrinam omnes admissae sunt, quem ad modum hac quoque aetate non ita raro fieri videmus. Beneficentiam et molestiarum tolerantiam nos putaveramus a Christo praeceptam nec sine divino auxilio a Christianis exercitatem esse, manebimusque in sententia, dum aliter fuisse nobis demonstrabitur.

Restat igitur aliarum religionum in propagatione similitudo, quam quidem non infitiamur, quae, si ipsarum quoque religionum similitudo accessisset et adiutorum, divina prorsus a nobis diceretur. Membratim naturalium virium efficientiam percurramus. Mahometi religio celerrime propagata est; armorum ferocia Arabibus et Afris imposita est. Arianam autem sectam acimus a regibus protectam, atque propugnatam esse magisque ad rationis nostrae positum lumen, quam quod catholici crediderunt. Buddhae religio ex tempore nata et ab Asiae tantum gentibus acceptata est, quae non dimanasset in tot regiones, nisi ab Asoco rege esset defensa et a potentibus humiliores liberaasset. Fuit isti doctrinae aliquis Constantinus, nemo autem Diocletianus exstitit. «Protestantium» denique errores quis est quin longe ante praeparatos esse sciat? Num omnia mala enumerare me iubes, quorum acervum incendit Lutherus? Divitiae, ambitiones, morum corruptio, regni Romani debilitas necessario emendationem requirebant; emendatorem autem iniuste putabat sese Lutherus. Non esset ipsius et amicorum eius doctrina in Germaniam diffusa, nisi et sensibus fuisset dulcior, et patronos accepisset principes divitiarum cupidissimos.

Itaque desinite iam tenuare miram atque divinam religionis Christianae propagationem; considerate potius annon tantum opus vos cogat et invenire veritatem et amplecti.

PHILANDRIUS.

VOX URBIS PALAESTRA

Roma Aeneidis scopus

(Cfr. num. sup.)

Initio diximus Romam in Aeneide splendere integram. Et vere; nam illa omnia quae ad Romae integritatem efficiendam coalescere deberent, per Aeneida sparsa reperiuntur. Ibi enim Romae origo, quam investigare et cognoscere imprimis studebant antiqui, aperte narratur; ibi illustrissima quaeque Romanorum facinora per longam saeculorum seriem patrata, praesertim Carthago et Graecia sub Romanorum ditionem redactae elegantissime describuntur; ita ut Aeneis rerum a Romanis gestarum pulcherrima et vivida pictura esse videatur; ibi denique splendidissima imperii Romani sub Augusto gloria non semel nec uno in loco depingitur. Nec vero haec solum in Aeneide continentur, sed etiam Romani mores et instituta. Etenim nonne in libro V, exempli causa, certamina in honorem Anchisae ab Aenea proposita legentes, Romanorum potius quam Troianorum ludos adspicere videmur? Quod quidem Vergilius ipse significat, quum ludorum narrationi eiusmodi clausulam adhibet:

*Hunc morem cursus atque haec certamina primus
Ascanius, Longam muris quum cingeret Albam,
Rettulit, et priscos docuit celebrare Latinos,
Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes.
Albani docuere suos; hinc maxima porro
Accepit Roma et patriam servavit honorem;
Troiaque nunc, pueri Troianum dicitur agmen.*

Eodem prorsus modo sacrificia, auguria, religio, mythologia et alia id genus in Aeneide licet invenire. Multarum etiam urbium et familiarum origo atque splendor ibi adnotatur; ac ne multis, adeo Vergilius Romam in Aeneide expressit atque depinxit, Romanamque historiam quum aliis in locis, tum maxime in Aeneae clypei descriptione contextit, ut epos hocce nobilissimum dicatur praestantissimum romanarum antiquitatum monumentum, Vergiliique peritia historiae tanta esse, quanta ne ab historico quidem exigi aut expectari posset. Unde intelligi facile potest quam grata atque iucunda Aeneidis lectio Romanis accideret.

Quid quod non integra modo, sed magna in Aeneide Roma ostenditur?

*Tu regere imperio populos, Romane, memento;
Hae tibi erunt artes; pacisque imponere morem,
Parcere subiectis et debellare superbos.*

rior.

ibi permansit. Congregatione autem deficiente, canonici regulares s. Salvatoris de Bononia, vulgo Scopetini vocati, iussu Iulii II a. 1511 nov. 7, eam obtinuerunt.

Haec de antiquioribus basilicae fatiis, quae nos ad nostra tempora strictim persequemur. Etenim et post Honorium III, qui funditus restituit, basilicam Laurentianam sive Pontifices sive monachi refecere. Sic, anno 1657 canonici regulares, quos supra commemoravimus atque etiamtum basilicam possidebant, presbyterii lacunar conflarunt. Sed Pio PP. IX, qui ita hoc templum diligebat ut sese post mortem in eo recondi iusserit, aedium status, qui nunc, maxime debetur. Is enim an. 1864 Virginio Vespignani architecto atque Ioanni Baptistae De Rossi, celebri illi christianae antiquitatis instauratori, commisit ut basilicae pristinas notas suas restituerent, a recentiori-

bus additamentis, praesertim saec. XVI et XVII, sive immutatas sive occultatas. Novos ornatus ac picturas iuxta magnos parietes super epistyliis adduxit, quae Caesari Fracassinio, pictori Romanae scholae pulcherrimae spei, commissae sunt. Iuvene hoc vero cum omnium fletu, vix viginti novem annos nato, vita functo quatuor tantum earundem picturarum absolutis, reliquae illustribus aliis pictoribus creditae fuerunt, Caesari Mariani, Francisco Grandi, Aloisio Cochetti. Tunc temporis maius quoque altare ad pristinam basilicarum christianarum formam redactum est, tholiolo addito, effectumque ut s. Laurentii templum «extra muros» inter praecipua almae Urbis monumenta recenseri posset, quippe quod notas veteris basilicae ex romano-christiano stylo optimas, itemque recentioris Romanae pictoriae scholae amplissima celebratissimaque specimina invisentibus offerat.

PAROEMIAE SIVE ADAGIA

Sus Minervam.

Dici apud Latinos hoc adagium solebat quum indoctus quispiam aut insulsus eum docere conaretur a quo esset ipse magis docendus, aut, ut Festi Pompeii verbis utamur, quum quis id doceret alterum, cuius ipse esset inscius. Propterea quod Minervae artium et ingeniorum tutela tribuebatur a poetis: porro sue nullum aliud animal magis brutum magisque sordidum; tum adeo primum ciboque deditum, ut, si forte sursum aspicere cogatur, protenus stupore sileat ob insolentiam, ut tradit Alexander Aphrodisaeus. Nec est aliud magis indocile, proinde non ad usum aliquem, quemadmodum pecudes nonnullae, sed ad epulas dumtaxat a natura donatum videtur. Cuius rei testis est Plinius (lib. VIII, cap. 51): «Animalium — inquit — hoc maxime brutum, animamque ei pro sale datam, non illepide existimabatur». Idem affirmat Varro (lib. *De re rustica*, II): «Suillum — inquit — pecus donatum a natura dicunt ad epulandum. Itaque his animam datam pro sale, quae servaret carnem». Atque haec quidem verba quid sibi velint explicat M. Tullius (lib. *De finibus*, V): «Etenim omnium rerum, quas et creat natura et tuetur, quae aut sine animo sunt, aut non multo secus, eorum summum bonum in corpore est, ut non inscite illud dictum videatur in suem, animum illi pecudi datum pro sale, ne putresceret. Sunt autem bestiae, in quibus inest aliquid simile virtutis, ut in leonibus, ut in canibus, ut in equis, in quibus etiam animorum aliqua ex parte motus aliquos videmus. Vulgo insipidos istos, et quasi ventri atque abdomini natos sues appellare consuevimus». Quin et Suetonius in

Romanae basilicae S. Laurentii *extra muros* prospectus prior.

DE ROMANA BASILICA S. LAURENTII *EXTRA MUROS*

Non semel de hac celeberrima Urbana basilica in nostro Commentario diximus, quum praesertim defunctorum commemorationem ageremus; apud eam enim in « fundo Verano » Romanorum corpora qui abhinc annos circiter quinquaginta ad nostros usque dies obierunt in pace requiescunt. Nunquam vero de hoc pretioso aedificio peculiariter scripsimus; quod hodie praestare aggredimur.

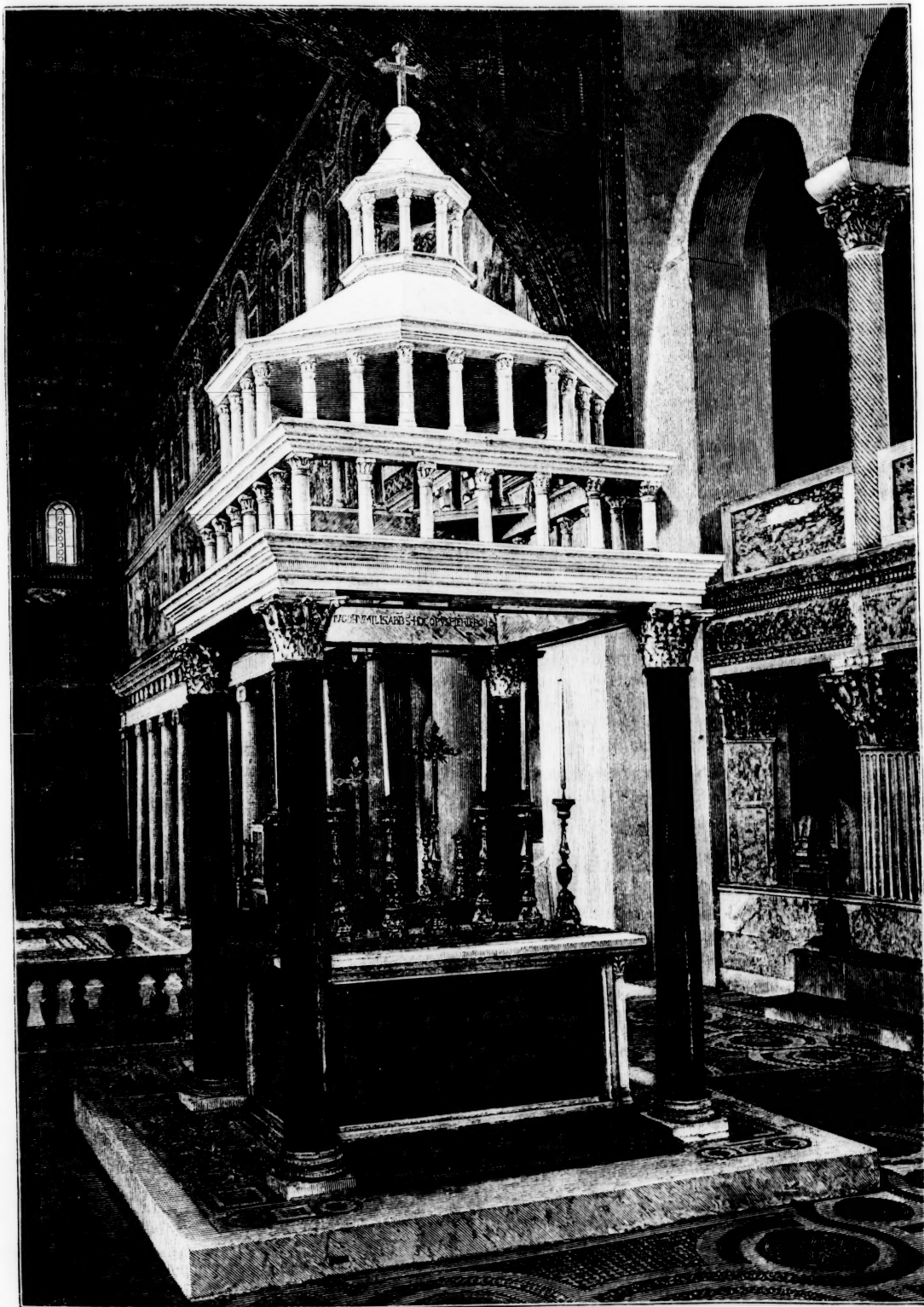
Duae fuerunt olim — scribit Kehrius (1) — basilicae b. Laurentii in agro Verano, quas deinde Ho-

(1) *Regesta Pontificum Romanorum* iubente regia societate Göttingensi congregavit PAULUS FRIDOLINUS KEHR. — Italia Pontificia, vol. I, Roma (Berolini apud Weidmannos, MDCCCXVI), pag. 169: Ecclesia S. Laurentii in Via Tiburtina.

norius III univit. Earum alteram, quae postea nominabatur « speciosa » Constantinus M. imp. exstruxisse traditur « super arenario cryptae », ubi fecerat Xystus III confessionem b. Laurentii: ditavit Hilarus, Iohannes I, Hadrianus I, Leo III, Gregorius IV, Leo IV, Benedictus III, Nicolaus I. Renovatur a Pelagio II, Gregorio II et ab Hadriano I. Altera basilica, quae appellabatur « basilica maior » et postea « ecclesia s. Mariae apud s. Laurentium » a Xysto III condita est, ac restaurata ab Hadriano I et Leone III, qui porticum renovavit: auxerunt Hilarus, Hadrianus I, Leo III.

Vetustissimis temporibus basilicam hanc patriarchalem clerici tenuerunt; postea monachi cum suo abbate; quorum disciplina exolescente, auctore Alberico, Romanorum principe, Agapitus II novae tunc congregationi Cluniacensi concessit, quae diutissime

Romanae basilicae S. Laurentii *extra muros* prospectus interior.

catalogo illustrium grammaticorum refert, Palaemonem arrogantia tanta fuisse, ut M. Varronem porcum appellaret, secum et natas et morituras litteras. Praeterea si quid indoctum atque illiteratum significare volumus, id ex hara profectum dicimus. Quemadmodum Marcus Tullius in Pisonem: «Ex hara productae, non schola». Hinc igitur natum adagium «sus Minervam». L. Caesar apud Ciceronem (*Orat.*, II): «Si ego, — inquit — Crasso audiente, primum loquar de facietis et docebo sus, ut aiunt, oratorem eum, quem quum Catulus nuper audisset, foenum alios aiebat esse oportere». Idem Cicero (*De academicis quaest.*, I): «Nam, et si non sus Minervam, ut aiunt, tamen inepte quisquis Minervam docet». Hieronymus in Rufinum: «Praetermitto Graecos, quorum tu iactas scientiam, et dum peregrina sectaris, paene hic sermonis oblitus es, ne vetere proverbio Sus Minervam docere videatur». Usurpat idem, verbis commutatis, in epistola ad Marcellum cuius initium: Mensuram caritas non habet, etc. — M. Varro et Euhemerus adagium ad fabulas retulerunt, id quod ex Festi verbis licet conicere. «Quam rem — inquit — in medio, quod aiunt, positam, ineptis *πρόβα*; involvere maluerunt, quam simpliciter referre».

Suo iumento sibi malum accersere.

Qui ipse sibi malorum est auctor, suo iumento sibi malum accersere dicitur, tamquam suo sumptu suaque opera, quasi suoapte plaustro, malorum sarcinam adportet sibi. Plautus in *Amphitryone*: «Ipse homo sibi a me malam rem accersit iumento suo». — Sumpta metaphora a plaustri onerariis. Nam id quoque significat iumentum, auctore Gellio (lib. XX, 1), aut certe ab animalibus tergo vectantibus onera.

Irritare crabrones.

Id a Plauto (*Amphitryo*) dictum est in mulierum ingenium; quibus iratis si repugnes, magis provoces, neque sine tuo malo discedas. Est autem crabro insecti genus, affine vespis, pertinacissimum aculeoque pestilentissimo. Siquidem refert Plinius (*Hist. nat.*, XI, 21) crabronum ictus haud temere sine febris esse, additque traditum a quibusdam ter novenis huius animantis punctis interfici hominem. Aristoteles (*De partibus animal.*, IX) praeter alia, quae de crabronibus commemorat, illud quoque tradit, quum in apum genere quaedam aculeis careant, ut fuci et reges, vespae quoque nonnullae sine aculeis inveniantur, nullos crabrones reperiri non armatos aculeo. Quamquam de duce num aculeatus sit, nonnihil addubitat. — Utitur hoc etiam adagio S. Hieronymus in epistolis. — Adludit huc quoque, qui Archilochi, poetae maledici, epitaphium scripsit:

*Ne fors crabrones, qui huic insedere sepulcro,
Irrites: tacitum carpe viator iter.*

Xenophon (lib. IV) indicat unde paroemia nata sit, nimirum ab iis qui student eximere vespas ab antris suis: «Video — inquit — etiam eos quicumque crabrones excipere volunt, siquidem evolantes conentur venari, a multis feriri crabronibus».

Leonem stimulas.

Consimilem vim habet quod a Diogeniano refertur: «Leonem pungis, seu vellicas». De iis dicitur, qui potentem ac ferocem in suum ipsius exitium provocant, atque exstimulant. Notior est metaphora quam ut sit fusius explicanda.

DIARIUM VATICANUM

(Die XXI mens. Septembr. — d. XX mens. Octobr. MDCCCCVIII)

Coram SSmo admissiones.

Praeter Purpuratos Patres, Urbanos Antistites aliosque viros qui sui quisque muneris gratia Pontificem de more adiverunt, peculiari nota digni sunt iuxta admissionis diem: excellentissimus v. Achilles Locatelli, archiepiscopus tit. Thessalonicens., Argentinae civitatis Apostolicus internuntius; Fratrum Scholarum Christianarum consilium generale; Everardus Illgens, dioecesis Monasteriensis vicarius; Emmanuel Sanchez, Praepositus Generalis Congregationis Scholarum Piarum cum consiliariis suis; Pacificus a Seggiano, Administer Generalis Ord. Min. S. Franc. Capulorum; Gabriel Grison, episcop. tit. Sagalassen. electus; Leopoldus Meyer de Schanensee, Pontificiae Helveticae cohortis praefectus; Ioannes Lerolle, Societatis catholicorum iuvenum in Gallia praeses; Augustinus Vontenwill, iam Vancuveriensis archiepiscopus, nunc Superior Generalis Congregationis Oblatorum Mariae Immaculatae cum consiliariis suis; Mexicani iuvenes triginta Romae in Pont. Collegio Pio Latino Americano studiis vacantes ab excellentissimo v. Francisco Orozco Jimenez, episcopo de Chiapas, coram adducti; Paulus Santucci, Comes.

Praeterea ad Pontificem peregre advenerunt omnia et stipem ob Eius sacerdotale iubilaeum offerentes:

Mense Septembri exeunte, catholicorum Albanensium legatio ab excellentissimo v. Nicolas Marconi, episcopo Pualaten., coram adducta; Catholicorum iuvenum Ibernorum atque Dublinensis municipii legatio; Sodalitatum e Catholica Gallica iuventute praesides; catholici iuvenes undique Romanam congregati ad gymnica certamina habenda; Brasiliensium manus a Purpurato Patre Ioachim Arcoverde de Albuquerque Cavalcanti, archiepiscopo S. Sebastiani fluminis Ianuarii, coram adducta.

Mense Octobri, Societatis Catholicarum opificum in Germania legatio; legatio iuvenum catholicorum in Germanicis athenaeis studiis vacantium; cives ex dioecibus Hispanensi, Legionensi, Malacitana, Cordubensi; cives ex abbacia Sublacensi Summo Pontifici recte subiecta cum Pontificio legato; Armenorum catholicorum manus ab excellentissimo v. Petro Kojounian, episcopo Alexandrino Armenorum, coram adducta; Hungarici cives ex dioecibus Albae Regalen. et Csanadien. ab episcopis suis et a Stephano Rakowizky, publici Hungarici coetus legibus ferendis altero a praeside adducti; Italici cives ex dioecibus Pisana, Liburnensi, Pi-

multa verba fiunt, plerisque indicantibus Novi-Bazar provinciae cessione Turcis ab Austris iam esse reparatum.

Nec denique praetermittendum, arrepta horum eventuum occasione Cretenses unionem suam Graecorum gubernio pronuntiasse et Albaniam provinciam quoque libertatis suae appetitum minime abscondere...

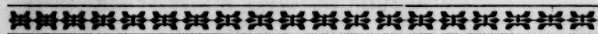
Ex Mauritania.

Ex Mauritania nihil novi magni momenti allatum. Gallorum Hispanorumque quaesita a ceteris guberniis comprobata sunt, si minima quaedam exceptis a Germanis Austriacisque obiecta, quae facile dirimi poterunt.

Novae in infima Africa civitates foederatae.

Durban, in inferioris Africae Anglicam urbem, Anglicarum coloniarum legati convenere ut civitatum ex colonia Capitis, Natal, Transwaal, Orange, Rhodesia societatis fundamenta iacerentur. Quod quidem non sine animi laetitia humani omnes animi cognoverunt.

PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS FERENDIS

In Anglia Tweedmouth, privati consilii praeses, munus abdicavit ut ad privatam vitam se reduceret. Autumnalis sessio in publicorum legatorum coetu inchoata Asquith primi administri de Balkanica re oratione, et lege ad minuendam «alcoolicorum» potum venditionem.

In Dania administrorum collegio a munere recedenti novum suffectum, cui Neergard praeses.

In Gallia de redituum vectigali lex in examen iterum vocata.

In Hungaria apud delegationum coetum, post civilis status expositionem, rationes acceptorum et expensarum in discrimen adductae.

In Suetia nova comitia habita non satis gubernio favorabilia.

PER ORBEM

Die XXI mens. Septembris M DCCC VIII Pau in oppido moritur Nicolaus Salmeron, acerrimus rei publicae liberae in Hispania propugnator; et Lutetiae

Parisiorum Paulus de Sarasate, fidium psaltes apud omnes populos maxime celebratus.

Lutetiae Parisiorum pariter telephonorum aedes incendio evertuntur.

Rivi Ianuarii Brasiliana in urbe pulchrarum artium exhibitio inauguratur.

— d. XXII Bahama insulae turbine pessumdantur.

— d. XXIII in Vaticano cavaedio, cui a pulchro visu nomen, gymnorum ludorum certamina inter catholicorum iuvenum sodalitates ex nationibus omnibus congregatas incipiunt, quibus deinde (die XXVI) Pontifex ipse adest.

— d. XXV Augustae Taurinorum obit Gualthardus Bercanovich, musicarum rerum scriptor clarissimus.

— d. XXVI Sancti Genesii in oppido Alberico Gentili iurisconsulto positum monumentum.

Berolini ex metropolitana aërea ferri via currus praecipitat mortemque et vulnera civibus pluribus affert.

— d. XXVII Pontedera, in oppido Tusciae, Andreae sculptori et architecto saec. XIII, qui ex civitate sua cognomen assumpsit, monumentum dicatur.

— d. XXIX Albertus Maignan pictor Lutetiae Parisiorum vita fungitur.

— d. XXX Tergeste in mare immittitur loricata navis, cui ab archiduce Francisco Ferdinando nomen impositum, bellicarum Austrorum navium hucusque maxima.

Die I mens. Octobris Hispaniae rex et regina Budapestinum tenent.

— d. III Wilburius Wright aëroplani sui Lutetiae Parisiorum experimenta feliciter agit.

— d. V eiusmodi experimenta eodemque exitu in Sabatino lacu ad Romam Italici milites in machina a se exstructa perducunt.

Ferdinandus, Bulgariae princeps, civitatem suam ex omni dicione liberam edicit, regisque nomen assumit.

— d. VI Imperatoris decreto Bosniaca et Chulmiensis provincia cum Austrorum Hungarorumque imperio adnectuntur.

— d. VIII Cretensis populus a Turcarum imperio omnino solutum et cum Graecorum regno coniunctum se declarat.

— d. IX ad Placentiam automobilis currus, in quo Italorum rex sedebat, in foveam delabitur. Rex vero sospes feliciter evadit.

— d. XII Berolini aëronauticum certamen habetur, cuius Ioannes Dunville victor renunciatur.

— d. XIII regio decreto singularia inter milites certamina in Italia coercentur.

Incendia latius in Americanis silvis Presq' Ille funduntur. Curruum series vapore actorum in auxilium missa, praeda et ipsa flammaram fit, plurimaeque victimae lugentur.

sciensi, S. Miniati, Grossetana, Massana, Mandelensi, Mediolanensi, Parmensi; cives ex Moraviae dioecesis Olomucensi et Brunensi.

Pontificiae electiones.

Die xx mens. Octobris a Pontifice iuxta Constitutionem *Sapientis Consilio* (1) ad Sacras Congregationes aliaque Ecclesiastica Officia deputantur:

Ad Congregationem S. Officii r. v. Aloisius Giambene.

Ad Congregationem Consistorialem Purpurati Patres Caietanus De Lai a secretis; Aloisius Oreglia a S. Stephano, Seraphinus Vannutelli, Franciscus de Paula Cassetta, Patritius Franciscus Moran, Marianus Rampolla del Tindaro, Angelus Di Pietro, Hieronymus Maria Gotti, Sebastianus Martinelli, Ioannes Puzyna de Kozielsko, Beniaminus Cavicchioni, Ioannes Katschthaler, Raphael Merry del Val, Iosephus Samassa, Ioachim Arcoverde de Albuquerque Cavalcanti, iudices; rr. vv. Scipio Tecchi, Carolus Perosi, Franciscus Cherubini, Iosephus Bruno, Dominicus Spolverini, Caesar De Sanctis, Petrus Ercole, Caietanus Roma, Achilles Corneo, Ioannes Baptista Menghini; cl. vv. Ignatius Massaruti, Nicolaus Sterbini, *administri*.

Ad Congregationem de disciplina Sacramentorum Purpurati Patres Dominicus Ferrata *praefectus*; Franciscus Satolli, Franciscus de Paula Cassetta, Marianus Rampolla del Tindaro, Sebastianus Martinelli, Beniaminus Cavicchioni, Petrus Gasparri, Franciscus Segna, Iosephus Calasancius Vives y Tuto, iudices; rr. vv. Philippus Giustini, Iosephus Mori, Octavius Marengi, Franciscus Verga, Archangelus Bruni, Dominicus Iorio, Franciscus Guglielmi, Iosephus Fratarella, Arthurus Mazzoni, Franciscus Pascucci, Pius Papi, Petrus Biagioli, Vincentius Sibarella, Philippus Tesa, Petrus Scalpelli, Americus Guidi, Antonius Nicolò, Orestes Frascetti; cl. vv. Carolus Alessandri, Guido Patriarca, Nicolaus Massaruti, Franciscus Laurini, Camillus Viviani, Nicolaus Nicolai, *administri*.

Ad Congregationem Concilii Purpurati Patres Casimirus Gennari, *praefectus*; rr. vv. Iulius Grazioli, Aloisius Ermini, Vincentius Bianchi Cagliosi, Iosephus Tondini, Ioannes Fero; cl. v. Iacobus Cioeci *administri*.

Ad Congregationem negotii Religiosorum Sodallum praepositam Purpurati Patres Iosephus Calasancius Vives y Tuto *praefectus*; Antonius Agliardi, Franciscus de Paula Cassetta, Hieronymus Maria Gotti, Seraphinus Cretoni, Franciscus Desideratus Mathieu, Sebastianus Martinelli, Casimirus Gennari, Caietanus De Lai, iudices; rr. vv. Laurentius Ianssens O. S. B., Adulfus Giobbio, Vincentius La Puma, Rodulfus Caroli, Aloisius Carabini, Franciscus Cesarini, Philippus Rocchi, Ubaldus Mannucci, Iosephus Temofonte, Iosephus Mancini, Antonius Simoni, Henricus Caiazza; cl. v. Iosephus Benaglia *administri*.

Ad Congregationem de Propaganda Fide rr. vv. Camillus Laurenti, Evaristus Lucidi, *administri*.

Ad Congregationem Indolis r. v. Henricus Pucci *administer*.

Ad Sacrae Poenitentiarum Tribunal r. v. Aloisius Cavazzi *administer*.

Ad Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal Purpurati Patres Vincentius Vannutelli *praefectus*; Antonius Agliardi, Franciscus Satolli, Franciscus Desideratus Mathieu, Petrus Gasparri, Franciscus Segna, iudices; rr. vv. Nicolaus Marini, Aloisius Scialdoni; dr. Iosephus Fornari, *administri*.

Ad Sacrae Romanae Rotae Tribunal rr. vv. Michael Lega canus, Gustavus Persiani, Constantinus Contini Riccardi,

Gulielmus Sebastianelli, Carolus Lombardi, Seraphinus Many, Franciscus Heiner, Ioannes Prior, Achilles Martini, Aloisius Sincero, iudices; rr. vv. Maximus Massimi, Franciscus Parrillo, Tancredus Tani; cl. vv. Franciscus Bersani, Felix Onesti, Guido Fausti, Ioannes Ladelci, Nicolaus Angelini, *administri*.

Ad Cancellariam Apostolicam rr. vv. Iulius Campori, Raphael Virili, Rinaldus Deggiiovanni, Augustinus Bartolini, Ludovicus Schüller, *protonotarii Apostolici additi ad Bullas subsignandas*.

Ad Datariam Apostolicam r. v. Alafrius Vitali; cl. vv. Livius Carimini, Michael Pecci, Iosephus Girelli, Paulus Severati, Carolus Lombardi, Alafrius Marini, *administri*.

Ad Vaticanam archivam Purpuratus Pater Franciscus Salesius Della Volpe, *praefectus*.

Ad Secretarium Status r. v. Fridericus Tedeschini, *Brevium Apostolicorum Cancellarius*.

Ad Commentarium Apostolicae Sedis authenticum edendum rr. vv. Iosephus Bruno *moderator*, Petrus Benedetti e Congregatione Miss. S. C. I. *alter a moderatore*.

Vita functi viri clariores.

Die xxvi mens. Septembr. Neapoli, Carolus Caputo archiepiscopus Nicomedien., quondam Apostolicus Nuntius in Bavaria.

ANNALES

Balkanica res.

De Balkanica re, quae omnium animos his diebus ad se convertit, superius diximus; heic igitur praecedentia tantum atque subsequencia attingemus.

Bulgarorum invidiam ob suum legatum ab epulis apud Turcicum exterarum rerum administrum exclusum meminerint lectores; in superioris enim commentarii numero mentionem fecimus; post paucos dies, quasi ad clarigationem, Bulgarorum gubernium vi ferreis axibus stratas vias occupat, quae ad Rumeliam orientalem sunt et a Turcis ex suo proprietatis iure privatae cuidam societati locatae fuerant. Huic arrogantiae Turcae obsistunt et nationum quae Berolinensi foederi subscripserunt provocant iudicium, quod quidem non obscure favore invitibus futurum apparet. Tum Bulgaria sui iuris sese edicit, eaque suscitatur, quae repetere vanum est. Id unum addere iuvat, actionem ad novum Europaeorum nationum conventum de re congregandum ob adventum tum Lutetiam Parisiorum tum Londinum Russorum administri Isvolski videri prospere cessuram, consentientibus iam Italorum, Turcarum Germanorumque guberniis, nutante contra Anglia, cuius propositum conventus fines augendi atque de fretis, de compensationibus Serborum et Montis Nigri populis rependendis, de Danuvii fluminis navigatione, de Armenorum iuribus disceptandi. De Bosniaca et Chulmiensi provincia ab Austrorum Hungarorumque imperio sibi addictis non

TARCISIUS — Actio dramatica I. B. FRANCESIA. (10)

(Versibus senariis conscripta).

PUER II.

Paretur pugna, terna collectatio,
Cuiusque virtus omnibus sit cognita.

TARCISIUS.

Amiculi, valete; non est tempus mihi.

PUER I.

Tenes cur in sinu districta brachia?

PUER II.

Habes thesaurum pretiosum absconditum?

PUER III.

Licet nos oculis haec circumspicere?

TARCISIUS.

Nequaquam! (Fer, Deus, praesens auxilium!)

PUER IV.

Nobis secretum palam fare; nam volumus.

TARCISIUS.

Nequaquam! (Vide poenam, tolle incomodum,
Deus; me territum tolle de angustiis!)

FULVIUS (1).

Novistin' hominem? Hic Christianus est!
Vultisne scire quid boni secum ferat?
Cives Romani, audite! Id aetatis puer,
Quem nescium prorsus dixeris criminis,
Hic, hic, non mentior, fert hic mysterium! (2)

CIVES.

Audis? Mysterium!

ALII CIVES.

O turpe monstrum hominis! (3)

SCENA XI.

ALII CIVES introgrediuntur clamantes.

CIVES.

Quid est? Quid est? Quis tantam turbam facit?

FULVIUS.

Hic est christianae sectae discipulus!

CIVES.

Quis?

(1) Magna ostentatione loquitur.

(2) Suboritur contentio; varie varia in ore depicta sunt.

(3) Fit inter omnes strepitus.

ALII CIVES.

Ille?

FULVIUS.

Admodum! Dicitur Tarcisius!

CIVES.

Necetur furcifer!

ALII CIVES.

Necetur improbus! (1)

FULVIUS.

Mysterium gestat in sinu absconditum!

CIVIS I.

Emergit tandem nunc depressa veritas.

CIVIS II.

Quidquid latebat iam nuper in tenebris
Ad lucem veniat!

CIVES.

Cadat mysterium!

FULVIUS.

Geris, Tarcisi, quid in ulnis exhibe!

TARCISIUS.

Nequaquam! Frustra me tentatis! Emori
Paratum potius, quam sacrum tradere, (2)
(Iesu, da robur! Nam Tibi vim suffero!)

CIVIS I.

Sine videre gestas quid in pectore.

TARCISIUS.

(Eis, Iesu Deus, tuam da veniam!)

SCENA XII.

QUADRATUS, deinde CROMATIUS (3), CETERI.

QUADRATUS.

Crudeles, puero fertis iniuriam?
Haec sacra Patribus nostris aetas fuit!
Quo nescio rapit nunc me dementia:
Quis ne vos occidat prohibet gladio?
Apage a nobis improbum Quiritium genus!
Omnes qui se pascunt ludis et sanguine.

(1) In Tarcisium passim verberibus et lapidibus impetum faciunt.

(2) Cadit ictibus oppressus.

(3) Introeunt festinantes animo anxio et oculis irrequietis.
Huc illuc prae timore cursitant.

— d. XVII in Lauretana basilica Theontonum sacramentum a Ludovico Seitz, nuper vita functo, depictum a Coloniensi archiepiscopo, Purpurato Patre Antonio Huberto Fischer, sollemni ritu consecratur.

— d. XIX Tokio ex urbe Nodzu, notissimi illius in recenti Iaponico bello «mareschalli», mors nunciatur.

LIBRORUM RECENSIO

Africa. Poema epicum IANUARII ASPERNATIS ROCCO, prebyteri Neapolitani. — Neapoli, MCMVIII, in-8°, pag. 176.

Quis credat poema epicum, latina conscriptum lingua, hoc etiam nostra aetate in vulgus edi posse? Id tamen Ianuarius hic Aspernas Rocco et tentavit et feliciter perfecit libris quatuor, qui ad minimum quatuor millia numerant hexametrorum. Neque solum fortem in scriptore animum impavidumque mirari licet, verum etiam eximiam latini sermonis scientiam ac veterum poetarum, imprimis vero Vergilii, perfectam cognitionem usumque assiduum. Quibus ex rebus factum est, ut poeta mira facilitate suos effundat versus, qui saepe veluti sponte ex eius calamo defluere videntur.

Argumentum poematis Africa tellus est, eiusque historia a primaevis saeculis ad nostram usque aetatem deducta, ubi tamen ea tantum tangere voluit, quae ad res sacras propius pertinent. Sic Abrahami, Iosephi et Moysi gesta in regno Pharaonum describit. Inde ad Christum puerum transit in Aegypto exulantem, memorat Cyrenaeum Christi morituri crucem deferentem et ministrum reginae Candacis a Philippo diacono edoctum. Mox vero innumeros decantat Aegypti martyres, anachoretas, coenobitas, praesules quoque sanctissimos et inclytos Ecclesiae doctores. Transit inde ad Africam Carthaginiensem et Numidiam, ubi similiter Cyprianum, Augustinum, Fulgentium, aliosque egregios commemorat scriptores, et densas martyrum legiones, quae sive sub Caesarum paganorum, sive sub Vandalorum persecutionibus sanguinem suum pro Christo fuderunt.

Africa tum per ancillas Mahumetis occupata ac dire vastata, auctor sacras describit expeditiones a sancto rege Ludovico susceptas, ut ibi Christiania, sub iugo barbarorum gementibus, opem afferret et levamen. Ac postremo asperissima canit bella, quae Itali adversus Menelichium Aethiopiae regem gesserunt, celebratque fortissimorum quorundam virorum gesta praecura et Erythraee coloniae laboriosam constitutionem.

Haec omnia expedito, ut dixi, atque eredito describuntur calamo, unde facile conicitur auctorem, ut latine sentiret ac saperet, longo studio ac diuturna optimorum scriptorum lectione assuevisse. Aliquot tamen prosodiae menda repperi; nam in vocibus philosophi et romicae, prima syllaba, atque in voce Ephraemae, secunda syllaba male producuntur. Sane vox philosophus, quae tota syllabis brevibus constat, in hexametris adhiberi nequit; poterat tamen in eius locum vox asphi substitui. Ceterum leves huiusmodi umbrae, uti etiam descriptiones nonnullae, aequo forte longiores, ipsius operis praestantiam minime obscurant.

F. X. R.

VARIA

Pius X et miles austriacus.

Anno MDCCLXV, quum ditio Veneta Austriae subesset, miles e peditum legione, cui nomen Ioannes Baier, inter exercitia militaria, quae prope pagum Tombolo peragebantur, prae lassitudine defecit. Aegro et in fossa secus viam iacenti forte obviis fuit loci sacerdos, qui, misericordia motus, potum infirmo cibumque attulit cum sacro numismate. Erat autem sacerdos ille Iosephus Sarto, tum pagi parochus. Anno insequenti, idem miles, contra Borussos in proelio apud Koenigraetz militans, graviter vulneratus est in suumque pagum natalem Litschen in Silesia austriaca rediit, ubi venia ei concessa tabacum vendendi.

Iam vero in kalendario anni MCMV emeritus miles vitam Pii X legens, certior factus est eundem olim parochum fuisse Tombolanum. Suspensus in novo Pontifice benignum, a quo refectus fuerat, Samaritanum, eundem per epistolam adiit, quaerens num suus ipse benefactor fuerit, memorque esset adhibitae in se caritatis. Post longum temporis intervalum, mense Martio huius anni, accepit veteranus responsum. In eo Eminentissimus Cardinalis a Secretis Status significabat, missam e Silesia epistolam diu per errorem iacuisse inobservatam; ceterum, memorem esse facti pristinum Tombolanum parochum, qui nunc, in Sedem Petri evectus, peramanter scribenti benedicere voluerit, missa simul summa libellarum bis centum.

AENIGMATA

I.

Dic mihi quae fuerit quondam ditissima navis,
Unica, quae vexit totius orbis opes.

II.

Res volat in silvis nigro vestita colore;
Si caput abstuleris, res erit alba nimis.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad Commentarii moderatorem miserint intra menses duos, unus, sortitus, gratis accipiet I. B. FRANGESIA, comoediam latinis versibus scriptam, cui titulus:

SATURIO.

Aenigmata an. XI, n. VI proposita his respondent:

1) Flos; 2) Castanea.

Ea rite soluta miserunt:

F. ARNORI, Mediolano. — I. ORTIZ, Moralia. — Lod. DUBOIS, Mantua. — Ios. RAINELLI, Aversa. — Rich. BRONDEL, Brugia. — Petrus TARGENTINUS. — Rich. MÜLLER, Berolico. — Ios. MARTINS, Philadelphia. — Mich. HABERT, Neo-Eboraco. — Ios. BUTTIGENS, Satrio. — Guil. SCHMIDT, Londino. — F. GUERRA, Aletio.

Sortitus est praemium:

F. ARNORI,

ad quem missum est IOANNI BATTISTA CIAMPI, cui titulus:

ANTHOLOGIA PARVA GRAECO-LATINA

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE — Ex officina Pacis, Phil. Caggiani.